

9.558

БІБЛІОТЕКА
НОВОГО ТОВ. ІМ ШЕВЧЕНКА.

6114

/2 П.виганз.

З БІБЛІОТЕКИ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
імені
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч.

~~6114/2~~

П. І. І.

Кол. VII / 143

377a

r. Komu. 3770.

~~6114 / 2. II. Bugand.~~

6414/2, II. кін. 10
Револуційна українська Партия.

Пролетарі всіх країв, — єдняйтеся!

ДЯДЬКО ДМЫТРО

ОПОВИДАННЯ.

1905.

Накладом Р. У. П.

8(e)Y, : 1917" - 3
WS(2-Yu)5-644

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- ~~55626~~ 9588

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 6006

Зъ самого краю нашего села, геть ажъ за
выгономъ, по пидъ самымъ лисомъ стоить вель-
ченька хата зъ соломяною, почорнилою видъ дов-
гого часу, стрихою; а спытайте кого хочете въ
сели, коженъ вамъ скаже, що то хата дядька Дми-
тра. Такъ у насъ на сели вси называютъ одного
господаря, чоловіка дуже почесного, щырого, та
ще до того-жъ такого розумного що про що хо-
чешъ його запытай, на все тобі одвитыть; и слово
розумне скаже, и дило всяке до ладу доведе.

А вже що правда, и було де йому навчыты-
ся. Ще хлопцемъ видалы його до школы у го-
родъ. Учывся винъ въ школи добре, то черезъ те,
якъ skinчивъ винъ школу, то поставылы його за
учытеля. Але учывъ винъ дитей такъ, якъ йому
здавалося найкраще, а не такъ, якъ йому казали.
Черезъ те винъ не подобався и його выгнали зъ
города. Писля того винъ довго тынявся, та блукавъ
по свитахъ, багато працювавъ на рижныхъ заво-
дахъ та фабрыкахъ, та довидавыныся якось, що
померъ його батько, повернувся до дому и ось уже
рокивъ десять седыть помижъ нами на батькив-
ському грунти.

Дуже любить дядько Дмитро кныжки чытати. Де не побачить яку кныжку, заразь бере и чытае. Колы кныжка яка не путяща, не по правди, або дурныцю яку спысуе, то кыне ту кныжку пидъ лаву, та бильше й не звернется до неи; а колы кныжка добра, все въ ній напысано по правди, якъ смидъ, то бувало самъ ии докладно перечытае, а потимъ и другимъ дасть, або самъ людямъ у недилю чи въ съвято яке голосно перечытае, щобъ и люды правди вчылыся, щобъ и имъ свить передъ очыма шыршавъ. Не разъ трапляється, колы винъ чытае кныжку, спытаты його: а що тамъ, дядьку Дмитре, въ тій кныжци напысано? Тутъ покладе вин кныжку тай почне тоби розказуваты; та такъ-же все тоби розказуе по простому, та докладно, що все зрозумієшь, нибы-то на долони передъ собою побачывъ. Не диво, що и полюбылы вси дядька Дмитра за його розумъ та щире серце.

Не разъ и не двичи траплялося намъ балакаты з дядькомъ Дмитромъ про нашу гирку долю, та про наше убоге жытя мужыцьке. Одніей такои балачки мабутъ ажъ до смерти не забуду, а ще для людей добрыхъ хочу то въ кныжци спысаты.

Якось передъ вечеромъ зимою, сидилы мы зъ дядькомъ Дмитромъ у чайній та по воли соби балакалы ты чаювалы. А на двори морозъ стоявъ лютый, а надъ вечиръ ще и хуртовина знялася. Колы оце чуемо заскрыпили двери, ввійшло до чайнои ще трое чоловика, з нашого-жъ таки села.

— Помагай-би!

— Доброго здоров'я!

Пообтрушували снігъ, потупали трохи чобитьмы, привиталися и посадали коло насъ пыты чай.

— Гарне оце пытво, чай, дай боже здоров'я тымъ, що у насъ чайну завели! озвався Тарасъ.

— Гарне, бо гарне, каже Иванъ, а далеко краще зъ морозу хочъ идну чарку горилкы. Заразъ тебе оживить.

— Э що й казать, одмовля Тарасъ; такъ де жъ його спроможешся? найменшій шкалыкъ коштувавъ три зъ половиною копійки, тамъ и понюхать нема чого, а за чарчину то вже платы висимъ копіекъ, а де жъ його зъ нашими заробитками взяти? И чого бъ то вона такъ дорого коштувала?

— Э дежъ не дорого, озвався и соби третій, Павло Калытенко, колы не дозволяютъ самымъ игнаты та торгувати нею. Онъ у Васютинцяхъ мырошныка за те, що потайно горилку гнавъ, та сусидамъ продававъ по десять копіекъ сороковку, посадылы у холодну, та ще й, кажутъ, судыты будуть.

— Щось не певне, одмовля Тарасъ, де жъ таки видано, щобъ чоловіка у тюрму садовылы та пидъ судъ видавали за те, що горилкою торгувавъ. Дядьку Дмитре хыба-жъ це може бути? Хыба жъ це грихъ, або злодійство яке, нехай богъ мылуе.

— Злодійства не має ніякого ; озвався дядько Дмитро. Самъ зробивъ, самъ продавъ — якій-же тутъ грихъ ; а що воно заборонено и у тюрму за це посадять, то Павло сказавъ щыру правду. Бо якъ-бы коженъ самъ робивъ та дешево продававъ, то хтобъ тоди купувавъ горилку дорогу у шкальни (монополіи). Я два роки робивъ на вынныци, то й зняю, що горилка на вынныци коштує, щобъ зробити її, зовсимъ дешево. Але панъ зъ вынныци мусить її продавати неодминно тилькы у казну. Звычайно якъ продає, то бере собі зыскъ и платять у казни панови карбованця за відро горилкы. У шкальни-жъ продають відро за 8 карбованцівъ. Такимъ чыномъ на кожному видри горилкы казна має зыску 7 карбованцівъ. А выходять якъ порухуемо, що колы мужыкъ купує на 8 копіекъ шкалыкъ горилкы, то за ту горилку казна сама тратить 1 копійку, а зыску бере 7 копіекъ. А скільки жъ то отыхъ шкалыкивъ купують по всихъ усядахъ ! А що-жъ то зъ тыхъ грошей роблять ? А звычайно платять жалування панамъ акцызныкамъ, тымъ що горилку купують, що продають, що у мисти сыдять, та на папери выличують, скільки то горилкы выпыто, а скільки казна заробыла ; а найбильша частына цихъ грошей иде до царя, та до кишень тыхъ, що побиля його. Отъ вамъ и маєте : бідный мужыкъ, що въ поти чола мусить заробляты кожду копійку, колы выпье якій шкалыкъ горилки, що вартый меншъ копійкы, платить симъ копіекъ на корысть панивъ акцызныкивъ, що меньше працюють нижъ винъ, та на корысть

царя и його пидручныхъ, що зовсимъ ніякои роботи не знають.

— Дивитися, здивувався Тарасъ, и хто те мигъ подуматы? здається выпивъ — заплаты, тай уже — а тутъ виходить, що платышь не такъ за горилку, як на царя та панивъ ни за що ни про що.

— Тай те сказаты, озався Иванъ; звидкибъ царь та уси паны такъ и роскошувалы, як бы не мы мужыкы на ихъ не дбалы.

— А не инакше, сказавъ Дмитро; тилькы мы иноди платымо, тай сами про те часомъ до ладу не знаемо. Хыба зъ тютюномъ не тежъ саме, що зъ горилкою. Хоча й справди тютюнъ и дымомъ пускаешъ, а все жъ такы важко часомъ чоловикови безъ нього: запалышь люльку, то не разъ и про голодь зъ нею забудешъ. Купуешъ собі чвертку тютюну до люльки, а половина грошей иде до казны. И такъ скризъ. До чого тилькы не доторкнысь, за все, що тобі треба чы зйисты чи выпыты, або на одижъ, або до господарства, за все тягнуть зъ тебе податокъ; и не выдырають його сылою, а такъ нибы то поштыво та гречно, — бо, кажуть, ниhto тебе не прымуше купуваты: маешъ гроши — купи, а не маешъ — то ни. Отъ и заплатышь той податокъ такъ, що й самъ не знатымешъ, а подумаешъ, що вси то ти гроши за самый товаръ виддавъ.

Черезъ те цей податокъ не называется звычайнымъ, якъ той, що самы виддаете, а такимъ що, не просто видъ васъ, а черезъ иныхъ дохо-

дыть у казну; и не выдырають його у васъ сы-
лоу, якъ подушне, або грунтове, а по малу, не
замитно. Податокъ той называется посеред-
нимъ.

— А й справди посередній податокъ: хочешъ
— плати його, не хочешъ — не плати: и завжде
виддаешъ його не просто до урядової казны, а на-
передъ крамаревѣ, загомонили люде. Се такъ, але
по нашому то сама брехня, що мы його платимо
з доброї воли; на дили инакше; бо хыба жъ мож-
на обійтись безъ одежи, безъ горилки, безъ тю-
тюну.

— Ось у тимъ и ричъ, одмовывъ дядько
Дмытро. Урядъ добре знае, що е таки речи, безъ
якихъ чоловикъ не обійдеться, яки мусыть купу-
ваты, чы хоче, чы не хоче; ось на ци сами речи
и наложывъ податкы, бо гадае соби, якъ бы такъ
прыйшлося мужыкови въ разъ заплатыты ще 10
або 20 рубливъ податку, то винъ бы зразу побачывъ,
що то урядъ його обдыра; а такъ платыть
по копійци, по килька копіекъ и не гадае навить,
що ци гроши разъ у разъ идуть до урядової ка-
зны. А хыба то все? хыба мало иншыхъ подат-
кивъ, такихъ, що одразу и не побачышъ, и не
помыслышъ, що воны е, а зъ потреби чы хочешъ,
чы не хочешъ а мусышь ихъ платыты.

Хочъ-бы напрыкладъ податокъ штем-
пльовый — одъ того паперу що зъ орломъ.
Самъ папиръ що вартый? може меньше копійкы,
а купуешъ його — плати злотого, два злотыхъ,
а есть таки, що и килька карбованцивъ кошту-

ють. А одначе сами знаєте, чы то треба проше-
неніе яке до начальныка податы, чы справа
въ канцеляріи, то все треба зробыты по форми,
и звычайне треба штемплёвого паперу
купыты.

А знову крамарь, якъ платыть за те, що
йому дозволять торгуваты, то звидки бере винъ
на те гроши. А вжежъ зъ мужыковой кышени,
бо мужыкъ мусыть прыйты до нього за своею
справою.

Прыходыть на прыкладъ чоловикъ до жыда
у крамныцю и каже: Дай мени, Мошко, хунть
оліи. — Добре. — А по чимъ коштуе? — 20 ко-
піекъ. — Бога хыба не боишь ся! За щожъ такъ
багато? Мы-жъ перше самы тоби видавали олію
по 4 карбованци пудъ, то выходыть по 10 копіекъ
хунть. — Ну видавали, видавали — одже жъ
бачышь, що я плачу до уряду за патентъ 45 кар-
бованцивъ на рикъ, а ще усяки податкы. Ну то
й що йому на те скажешъ?

Не разъ буває замыслышь ся черезъ що
то такъ усе подорогшало, а того и не розуміешъ,
що причъ того, що воно варто, платышь ще
посередній податокъ урядови. Або ось на пры-
кладъ.

Панъ, що мае фабрыку, закупывъ соби десь
за кордономъ машыны и везе ихъ до дому; а на
кордони, урядъ сп'няе ихъ, штемплёе и бере зъ
нього податку иноди цили тысячи карбованцивъ.
Доходять тоди ци машыны до фабрыкы, почина-
ють на ихъ прасты полотно, а потимъ продають

крамарямъ великымы шматкамы. А крамари приво-
зять ти полотна до насъ на сорочки та на инши
потребы для жинокъ и чоловікивъ. Отъ-же кра-
марь мусыть заплатыты за патентъ та маты соби
зыскъ, а той панъ, що мае фабрыку, те жъ хоче
соби маты зыскъ, та вернуты ти тысячи карбован-
цивъ, що винъ заплатывъ за машины и податкы
за ихъ. Отъ носятъ люде полотна, а того не зна-
ють, не видають, що вони заплатылы крамареви
не тилькы за полотно, а и зыскъ його и ти ты-
сячи рубливъ, що панъ, перевозячы машины
черезъ кордонъ, виддавъ за ихъ податку уря-
дови.

Або ось ище. Купуе соби чоловікъ у мисти
косу. Вертається соби до дому и робыть рахунокъ,
скильки то винъ заплатывъ за зализу, скильки за
роботу, а скильки ще крамарь взявъ соби зыску,
а того навить не миркуе, що вже за саме зализу
въ горахъ, де його копають, урядъ потягъ свои
гроши; а мужыкъ купуе косу — черезъ те саме
винъ и податокъ на зализу мусыть сплачуваты.

Такъ усе, щобъ мужыкъ не купувавъ, за все
мусыть хочъ щось заплатыты урядови. Розуміється
не завжде платыть багато, часомъ килька копіекъ
усього, але зъ тыхъ копіекъ роблються карбован-
ци, а урядъ дистае зъ мужыкивъ тысячи тысячъ
карбованцивъ доходу.

Платыте вы податокъ за все, за все, що
тилькы купуете, а не робыте сами. А хочъ бы
хто и самъ выкувавъ соби сокрыу, то всежъ такы
повыненъ бувъ купыты зализа и купцеви заплаты-

г л податокъ урядовый. Однимъ словомъ обд рають мужыка на вси боки тай уже ; — а все зъ того почынаеть ся, що пань, або крамарь запла- тить податокъ, а на останци завжде ти гроши идуть зъ нашої мужыковои кишени.

— Ой, що правда, то правда озвався Павло. Алежъ, дядьку Дмытре, не тилькы-жъ мы все ку- пуемо ; адже паны та крамари тежъ горилку пьють, и купують полотно и иньши речи, мусять же и во- ны тежъ щось плат . ты ?

— Що платять вони, то платять, тилькы ихня пла т н я не прыходыть ся до нашої, такъ якъ муха до вола. Адже и самъ ты розуміешъ, що колы одынь чоловікъ заможнийше друго въ десять, або сто разивъ, то видъ того винъ не зйистъ въ сто разивъ бильше. Правда вы скажете, що може пань. и выще въ десять разивъ бильше, нижъ мужыкъ — хочъ не горилкы, то якого вына заморського, такъ на выно податокъ не великій.

— Справедливо кажете, дядьку Дмытре, ка- жемо йому на те. Мы й сами бачимо, що той по- датокъ, що вы його посереднимъ назвали, якось выходить заривно, якъ и подушне, а може ще й гирше ?

О, ще й далеко гирше, каже дядько Дмытро. Вы тилькы звернить на те увагу : подушне запла- тылы разъ на рикъ видъ себе, яко господари, хо- зяины дому, отъ и кинець. А одижъ, струментъ, горилка, то зовсимъ инша ричъ. Хыба тилькы вы сами одягаетесь, та горилку пьете ? або хыба наши жинкы не пьють, або диты не потребують одежи,

чы що? Отъ вы и платыте не тилькы за себе, а и за жинку, за дитей, безъ лику, безъ миры, за коженъ шматокъ, що въ ротъ поклалы.

А здається тилькы, що ти посередни податки не таки тяжки, черезъ те, що платыте ихъ не разомъ, а по троху, що разу, якъ що купуете; и сами не зауважили, що заплатылы.

Та на решти, що тутъ довго балакаты: щобъ переконатися, скильки то податкивъ посереднихъ платыть панство, а скильки ихъ иде видъ мужыкивъ, то найкраще заразъ порахуваты: найперше горилку слыве всю выпывають люде прости — а урядъ мае за неи що року 542 миліонивъ, то буде — тысяча разивъ по 542 тысячивъ рубливъ зыску, — все то гроши наши — мужыцки. Знову видъ крамаривъ за право торгу — 68 миліонивъ, а й ци гроши, мовлявъ, идуть зъ нашої мужыцкой кешени. Знову суть податкы на папиръ штемплювый, на пашпорты на квиткы видъ зализныць, на решти на зализу, мидь та инши речи, що выкопують у горахъ, все то въ купи буде 592 миліонивъ. Будемо рахуваты, що акцызу за тютюнъ, цукоръ, за лысты, що пошта возыть, за телеграфъ платыть саме панство зъ купцямы; хочъ то, правду мовляты, видно кожному, що и мужыкъ люльку курыть и лысты часомъ поштою видсыла, але се залышимо! Зкыньмо зъ нашего рахунку 30 миліонивъ, бо и панство издыть и горилку пье. Гляньте, якій я до ныхъ справедливый! нехай не скажутъ, що мужыкъ не по правди робыть. Ну, то ось и выходыть, що за горилку, за пашпорты, за папиръ

штемплъвый, зализныцю и инши речи, конче по-
трибни до життя, урядъ саме вид простыхъ людей
бере слыве 1.200 миліонивъ карбованцивъ.

Ось теперь і поривняйте панскій пода-
токъ зъ мужыцкымъ : 30 миліонивъ и 1.200 ми-
ліонивъ.

А колы усихъ людей по Россіи, зъ которыхъ
урядъ царскый зтяга оци гроши, себѣ то селянъ
та мищанъ буде 120 миліонивъ, то на кожного
чоловика выпадае заплатьты по 10 карбованцивъ.
А якъ личыты, що кожна родына має прынайми
пятеро людей, то маєте, що господарю доводиться
платьты того посереднього податку 50 карбован-
цивъ на рикъ.

— Однеже-жъ, озвався Иванъ, дядьку Дми-
тре, оти паны йидять и пьютъ таки рижни речи,
що ихъ мужыкови може и въ раю не прысныло ся
бѣ исты. И везуть усе те зъ за кордону. Чыжъ-те
все урядъ дурно перепуска? Адже жъ колы зъ насъ
тягнуть акцызы за те, безъ чого чоловикъ не обій-
детъ ся, то тымъ бильше повинно-бѣ обложыты
податками рижни паньски выгадки.

— Та вже, повирь мени, брате, мовыть дядь-
ко Дмитро, що урядъ царскій самъ соби не во-
рогъ и де може що зидраты, то тамъ и здере, —
мертвому не подаруе. Тилькы бачъ, зъ панивъ то
винъ не тягне такъ багато. Це можно заразы до-
вести личбою, бо ти гроши, що урядъ бере на
кордони вси запысани и напевне видно, скільки
то ихъ буде — ото всихъ 105 миліонивъ на рикъ.
А зъ усихъ тыхъ миліонивъ найбильше беретъ ся

зъ такого товару, що и простому людови потрибенъ и винъ за нього платыть. Найбільше привозять машинъ, що виробляють сукно и полотно на одежу, привозять косы, серпы, сокиры, та инши стументы, фарбы, силъ, однимъ словомъ все таки речи, що мужыкъ або самъ ихъ купуе, або черезъ крамаря, але завжде зъ своеи кешени заплащать. Такъ ось якъ добре поличыты, то за чысто паньскій товаръ, напрыкладъ за выно, за сукна рижни, за едабы, урядъ якъ достане якихъ два тры миліоны, то й те ще буде за багато. А панство та крамари ще гвалтъ чынять, — що страшенни податки накладено на закордонни товары. А спытай ты ихъ що воны роблять? Чы жъ панъ колы хочъ ну пивдесятину поля выоравъ? Чы крамарь колы мъ коло машины выробывъ хочъ едыный шматъ полотна? Все то зроблено нашымы, мужычымы рукамы. Мы збудувалы и будынки высоки, и палацы багати. Мы и фабрыки та заводы побудовалы и мы жъ таки на ихъ и працюемо. Мы панови землю выоралы, и хлибъ выжалы и змолотылы и до клуни звезлы. И зъ насъ ото деруть податкы, зъ котрыхъ жывуть царьски урядныкы та инши дармоиды.

Все мы, все зпирається на насъ, мы всихъ годуемо, всихъ одягаемо, вси живутъ зъ нашои праці, питъ нашъ, та кровъ нашу смочуть, а мы за те все бидуемо, холодни та голодни ходымо! А панство та купци! що воны роблять? — Такъ соби ходять коло роботы, та гукають на мужыка, нехай хочъ здохне коло роботы, абы на ихъ якъ

найбільше праці поклавъ. Кажуть, що вони намъ за працю платять — брехня, нічого вони не роблять и нічого не платять! бо все що вони мають, давнийше зъ мужыковои кешени награбовано.

Такъ все панство живе зъ нашої праці, та ще й вси тягары на насъ звалює. Хочъ-бы на прыкладъ пипъ: адже винъ має таке жалуваня, що и самъ мигъ-бы зъ нього жыты и биднымъ ще до-помогаты. Але пипъ на инше пыльнує, звидкы бѣ лышню копійку до кешени потягнуты, та те-жѣ бере зъ того-жѣ такы мужыка. Чы то за винчан-ня, чы за яку иншу потребу, за все мусышъ ему добре заплатыты. Та хочъ-бы жѣ за те пипъ намъ добра жычывъ; а го жѣ хто сыльнійшій, хто бо-гатшій, до того и винъ прыстає и сторону того трымає. Тымъ то и насъ пипъ що разу наставляє, що мы повинни уряду та царя послухаты. А для чого попы намъ тее радять? бо-жѣ сами па-намъ та цареви слугують, видѣ уряду и жалу-вання отрымують, а имъ панство та урядъ нака-зують, щобъ насъ у темряви та слухняности тры-малы.

Пипъ и самъ боиться, що бѣ мужыкъ не порозумнишавъ, бо тоди бѣ уже не давъ себе по-пови обдыраты.

Замовкъ дядько Дмитро, а у насъ видѣ сливъ його ажѣ серце защемило; тай миркуємо мы, якъ то вси бидного мужыка обдырають, грабують, зне-важають його, а винъ мовчыть и мовчыть. Та не вже жѣ мы такъ цилый свѣй викъ повчатымемъ?

Колысь и мы свого будемо домагатыся, и мы до-
бьемоя кращои доли!

— Ой братья, мовыть дядько Дмитро, це не
саме тилькы обдурювання, бо на вищо обдурю-
ваты, колы вони середь билого дня грабують. Хы-
ба царськы урядныкы встыдаються обидраты му-
жыка? Того ще не бувало. Безь усякого сорому
деруть та луплять: давай — тай уже!

А бо то не злодійство, не гвалть? Прыхо-
лыть часъ заплатыты податкы, — не разъ у хати
бида така, що йисты ничого, а прыйде староста та
збирщыкъ, тай оддаешь, все що маешь, а самъ
жывы якъ хочешь, хочъ зъ голоду вмирай! Така
то до доля наша гирка та нещаслива! якъ зга-
даешь часомъ, то ажъ слёзы зъ очей сами по-
течуть...

А не виддасы остатньои копійки, заразъ
спродають усю худобу, а глытаи та мыроиды тиль-
кы й пыльнують зъ боку, якъ-бы то зъ нашої
нужды та соби збагатиты, и купують за дурныцю
то, на що иноди чоловикъ кильканадцять рокивъ
кривавои праці поклавъ. Такъ ото робыть ся:
продадуть худобу, а прыйде весна, нема чымъ
рилли заораты, треба просыты багатшыхъ а по-
тому тяжко доводыть ся имъ те одробляты. А ска-
жить мени, мои люби, за що вони тягнуть зъ насъ
подушне, або грунтовый податокъ, за яки тяжки
грихы? Хыба за те, що насъ на свить божый
народылы, що насъ земля свята носыть, за те що
на день ясный, на сонце боже поглядаемо?

А знову рижни податки до волосты, то на судъ, то на пысаря, старшыну, соцькихъ та инше — сами вже гараздъ знаєте скільки то ихъ, що и переличыты важко; хыба вамъ треба казаты, скількы то тыхъ рубливъ, що гвалтомъ у васъ выдерають що року, хыба не коженъ памятае, скількы то его копіекъ кривавымъ потомъ заробленихъ иде що року до чужой кешени?

— Такъ, такъ, каже Тарасъ, щыру правду провадыте дядьку Дмитре; тяжки то тяжки наши податкы: и за що ихъ беруть, и за що выдерають тую копійчыну кривавымъ потомъ заробленую?

— А скажить, спытався Павло, чы багато грощей иде до уряду такимъ чыномъ?

— А хыба мало? 139 миліонивъ — отъ скілько! А зоветься той податокъ звичайнымъ, простымъ, бо його здырають зъ тебе просто, а не такъ якъ той податокъ, посередный. Це давай, тай годи, не смій навить и пыснұты.

Ой зле та погано було намъ за паницыны, и не дай боже, щобъ ти часы колы повернул ся, але и заразъ, якъ пыльно прыдывытыся, то мало чымъ и краще; дали намъ волю, дали — але та воля выходыть, якъ и давня паньска неволя.

Нема що сперечаты ся, що теперь лишче, нижъ було давнйше за часивъ панщыны, прынаймни чоловика не бьютъ и не уважаютъ за быдло, якъ то давнйше бувало; заразъ нибы коженъ трохи вильнйше; але що зъ тіеи воли, колы земли мало, бида въ хати, податкы треба платы-

ты, и якъ давнійше атаманъ зганявъ мужыка на паньску роботу, такъ теперъ злыдни насъ женуть самыхъ иты до пана на нужденный заробитокъ. Вильно тоби, брате, не йты на роботу — ниhto и слова не скаже, але за ту волю мусышь зъ голоду умерты и ты, и твоя жинка и твои диты, а не матымешъ чымъ заплатыты податкивъ, то и худоба твоя уся пиде на марне. А податкивъ бачыте скильки понакладалы, писля того, якъ волю далы. Мы малы за крипацтва панщину, оброки, а теперъ мусимо 10, 15 а то и 30 карбованцивъ на податки виддаваты! 30 карбованцивъ — а звидкы ихъ взятъ? вже жъ зъ земли не выкопаешъ, не продасы збижжя, бо тоби-жъ самому не разъ на хлибъ бракуе, не разъ писля велькодня мусышь для себе купыты, бо земли мало — не выстарчае. Мусышь тоди иты на заробиткы, мусышь на ти 30 карбованцивъ сто день зъ року працюваты на иншихъ, абы якось прожыты, абы податкы выплатыты.

— Правда, сказавъ Павло замыслывшыся; и завжде въ скрутный часъ надходить оте здырство, що зветься податкамы. Нема чого, — якъ такъ дали пйде, то прыйдеться намъ хыба громадою цілою иты зъ тѣрбама по свиту. Ничого николи въ свій часъ не продасы, тай то ще за абы яки гроши, абы тилькы видъ збирщыкивъ одкупытыся.

— А глытай та мыроиды тилькы прыглядаються якъ ти крукы, якъ-бы зъ насъ живыхъ кровь выссаты. Продасы худобу въ осени за

копійки, а на весну у того жъ такы глытая и за карбованци не купышъ. Отъ такъ и доробыся до чого! А не дай боже позычышь у кого грошей, то и за циле жыття не сплатышся, тры шкуры глытай зъ тебе здере.

— А земли, чы то-жъ намъ багато надилены, додавъ Иванъ; та й земля-жъ мисцямъ така, що й дывыться на неї не хотилось-бы. Выорана, перетлила, часамы той зерна тобі не поверне. Гною нема, нема чымъ добре гараздъ и управыты. Прийдуть жныва — у пана ныва ажъ вылыскується золотымъ жытомъ, а у тебе сама солома зъ кукилемъ на поли. Не оденъ такимъ чыномъ кыне хату, землю, жинку, диты та й помандруе въ свить за очы, куды ноги понесуть.

— То доля всихъ насъ така, озвався дядько Дмытро. Хто чесно працуюе на своему загони, не скуповуе чужыхъ грунтивъ, що за пивъ-дарма продаються, хто не корыстується зъ чужої биды та не збогачується кривдою, то напевне ранійше, або винъ, або його диты, повиненъ буде виддаты свій шматокъ земли, ту нашу найдорогшу кривавыцю на податкы урядови, або глытаямъ.

Купци, мищане, та й може не оденъ таки и мужыкъ збагатившы чужою кривдою за пив-дарма купуватымуть наши грунты, що разу бильше матымуть земли, а насъ що разу бильше пиде въ свить шукаты заробитку, литомъ на степы, а зимою по мистамъ (городамъ) на фабрыки та заводы. Бувавъ я тамъ, багато бачывъ такыхъ, що по фабрыкамъ та заводамъ працують; — свои то

люде. Почны лышень зъ якымъ про наше горе балакаты, то якъ стане тоби поясняты, якъ то мужыкы зъ робитныкамы скынуть колысь зъ себе неволю, аж веселійше чоловикови на души зробытсья. Воны жъ мене перши навчылы, що селянынъ та робитныкъ, — то одно, що въ купи воны повинни трыматсья, бо однаково працують и однаково ихъ урядъ та дукари обдырають.

— Такъ, такъ, додавъ Тарасъ; хто заможный, тому було и есть добре, а бидный, чы то на сели, чы у городи, то завжде гирше, та гирше въ злыдни впадае.

Замовклы мы, попылы чаю. Одначе, дядько Дмитро, бачымо, не всыдыть спокійно, и якъ почавъ, то такъ и провадыть дали:

— Та вже колы мы розбалакалыся, то доведемо жъ до краю. Подывымо ся жъ хочъ однимъ окомъ, куды то дивають ся наши гроши, чьи то кешени набывають ся зъ нашої кривавой праці? То може жъ такы вси ти податкы идуть на нашу корысть, такъ-бы то, прецинь, повинно буты. Якъ-бы жъ мы самы въ себе правылы и самы на себе накладалы податкы, то прынаймни ти наши гроши йшлы бъ на наше власне добро. Подывымо ся жъ, на що то ихъ урядъ царскый спожыва. Отъ бачыте, що року робыть винъ такой рахунокъ, де и на що выдае гроши, и рахунокъ той завжде друкують у часопысяхъ (газетахъ), — тамъ то вычитаете усе, що я вамъ заразъ розкажу — ось послушайте но тилькы: На самъ передъ одна царська родына бере що року 16 миліонивъ карбо-

ванцивъ, опричь доходивъ зѣ маеткивъ прызначеныхъ на царя. Розумиете вы, яке то воны соби жалування прызвачають? 16 миліонивъ то якъ разъ по 45 тысячъ карбованцивъ на день прыходѣться.

То якъ бачите мае зѣ чого царь гуляты на наши гроши. Якъ тилькы дытына царська родытсья, заразъ їй царь прызначае сто тысячъ карбованцивъ на пелюшки, а коханкамъ своимъ, то ще їй бильше дае. Помиркуйте тилькы, 16 миліонивъ що року для одніей тилькы родыны. За таки гроши можно булобъ пивъ губерни выгодуваты. Богато грошей, нема що казаты, алежъ на те винъ и царемъ: бо чымъ бы жъ винъ одризнявся видъ иншихъ людей, якъ-бы не тымъ, що бильше грошей мае; одже жъ винъ такой чоловикъ, якъ и коженъ зѣ насъ, може ни трохи не мудрійшій усякого иншого и не краще, а навпакы далеко гірше, бо мае сылу, мигъ бы богато доброго зробыты, а винъ про те тилькы ї дбае, абы здерты зѣ кожного якъ найбильше, абы тилькы йому самому було якъ найкраще.

Погляньмо-жъ, якъ то винъ тыхъ миліонивъ спожывае, що винъ за наши гроши справляе. А отъ що! бавыть ся, гуляе, святкуе, справляе пышни обиды, пье, бенъкетуе та живе въ пышныхъ золоченыхъ палатахъ...

Ну, а якъ спытаемо, якимъ добромъ винъ намъ за ти 16 миліонивъ одплачуе? О великымъ добромъ — е за що и подякуваты! Кажуть люде, що то царь давъ намъ волю видъ панщыны. А то бачте панщына такъ людымъ надокучыла, що въ

богатыхъ мистахъ, особливо на Украини, а то и по Московщини почалы люде бунтуваты, не хотилы до работы ходыты. Перелякався царь ~~тыхъ~~ бунтивъ мужычыхъ, тай змиркувавъ, що якъ не знесе панщыны, то мужыкы и до нього доберуться. Черезъ той страхъ за свою власну шкуру и давъ винъ волю, а своимъ урядовцямъ веливъ казаты намъ, якій то винъ добродій, якъ то винъ насъ шануе. Ой шануе, бодай и не казаты!

Не поспивъ царь дати волю, якъ заразъ же збільшывъ податкы, понасажувавъ намъ усякихъ урядовцівъ, начальныкивъ, пысаривъ, щобъ насъ держалы у стахови та податкы зъ насъ стягувалы.

Бо добре видно, що на воли та пры достаткахъ мужыкъ пиднime голову — то й заставляе царь на мужыка страхъ нагоныты, щобъ часомъ якого лыха своимъ розумомъ не накоивъ. Ще може не захоче своєї кривавої праці панамъ ни защо виддаваты! не захоче послухаты ни попа, ни пысаря, ни начальныка, ни самого губернатора, та захоче своимъ розумомъ доходыты, якъ йому здається найкраще? Може и податкивъ плататы не захоче, и до вйська не дасться на мордуваня своихъ бративъ! Що тоди буде, якъ уси мужыкы, людъ цилый, ни податкивъ не захоче даваты, ни до вйська не пйде!

— Такъ, то такъ! Але-жъ хыба вйсько тилькы зъ самыхъ нашихъ людей? озвався Иванъ — тамъ ще бильше кацапивъ, то вони жъ завжди допоможуть своєму цареві, — и грошей дадутъ и до вйська пйдуть на його оборону.

— Що тамъ бильше кацапивъ, то правда, але жъ слухайте, що вамъ скажу: Я бувавъ не тилькы въ нашій України, але рокивъ тому 12 бувавъ я далеко у кацапивъ у ихъ власній землі, Московщыни то и бачивъ тамъ ихъ жыття; — не лишше воно видъ нашого Аджѣ-жъ мужыкѣ московскый не пидъ иншымъ живе урядомъ, а пидъ тымъ самымъ що и мы; якъ насъ урядъ душитъ усима сылами, дере все до остатнього гроша, такъ и ихъ зовсимъ обдырае. Такъ само у ихъ мужыкѣ зъ голоду вмирае на багатыхъ паньскыхъ ланахъ, конае въ биди по купецькихъ фабрыкахъ; ба, навить бильше, бо земля у ныхъ ще гирша. То мусять-же и московському людови очи прозриты, мусять же и воны побачыты, що царь ихъ тилькы обдырае.

— Та що тому царевѣ зробишь, забурмотивъ Тарасъ; не буде одного, то другый такъ само насъ обдыраты буде.

— До часу буде, ажъ скрыкнувъ дядько Дмитро, и очи у нього заблыщали страшнымъ огнемъ; не довго ждаты, прыйде кинець на нашихъ царивъ. Нехай тилькы уси мужыкы збудяться зи сну, та захочуть самы соби рады даты, хто тоди буде царя бороныты? Кажете москаль; але й москаль, — що винъ мае за свою службу? Памятаете останню війну зъ туркамы, що була 27 рокивъ тому вазадъ: бильше якъ трыста тысячивъ ихъ до дому не вернулося. Половина бидныхъ москаливъ полягла видъ турецькихъ куль та шабель, а половина

зѣ голоду повымирала, бо генералы кралы, та москаливъ голодомъ морылы.

Тяжка доля и тыхъ, що повернули до дому зѣ вѣйны; все то змордоване, покаличене, часто безъ ногы, або безъ руки. Якъ тутъ жыты, колы заробыты на хлибъ не мае вже сылы, а на тижъ кильканадцять копѣекъ, що царь дае, не выжывешь. А вѣйны не мае то не краща доля москалева. Муштрують его, бьютъ, мордуютъ вси начальныкы та царьски генералы. Чы може жъ царь довго покладатись на такого москаля.

Ой люде, люде! якъ бы такъ не оглядались на нашихъ ворогивъ, а поличылы сами свои сылы, то заразъ було-бъ лишне на свити. Адже-жъ мужыки вдалеко бильше, нижъ усихъ москаливъ царьскихъ. Не такой дужый царь и не таки слаби мы, якъ це намъ здається.

Отъ якъ-бы зрозумѣли уси мужыкы, скільки ихъ тилькы есть, що покы царь зѣ панамы, зѣ начальныкамы, та всимы своїмы урядовцямы панувать надъ людомъ, та гнитытумуть його, то доты мужыкы жытумуть у злыдняхъ та вѣ недоли. Колы повстануть уси мужыкы и выженуть усихъ начальныки вѣ та здырци вѣ, отъ тоди, якъ одсахнуть ся мужыкы видъ усихъ пѣявокъ, не потрѣбно буде платыты такихъ страшенныхъ податки вѣ, не треба й буде видаваты своихъ дитей у москали на мордування. Тоди мужыкы будуть радытыся власнымъ розумомъ, господарюваты такъ, щобъ усимъ було добре, заберуть уси паньски та царьски земли, уси левады та лисы, бо земля по-

вынна належаты тымъ, хто иі обробляе. Отъ тоди то буде правдыва воля та свобода!

Дывною намъ здавалася тая мова дядька Дмытра — ніхто до насъ доси такъ не балакавъ, ніхто и не гадавъ, що мы мужыкы можемо буты такою сылою. Здавалося зрозумиты тилькы усе, зробыты, що винъ казавъ и въ одну хвилю ни уряду ни панивъ бы не було, податкы зныклы бѣ а зѣ нымы и беда наша виковична зныклабѣ.

Тымъ часомъ дядько Дмытро провадывъ дали: Ну! то вернемося-жѣ до дила. Я показавъ вамъ, та вы й сами гараздѣ знаете, яка то наша царська воля, и чого мы можемо видѣ царя сподиватыся. Ще й доси царський урядѣ нічого доброго для свого люду, для мужыкивъ не зробывъ. Колы правлять людѣмы цари, то вони всихъ гнитять, та миркують тилькы про те, якѣ-бы имъ було якѣ найкраще. А колы правыть усимъ шляхта, панство, якѣ це було ранійше у насъ, а заразѣ е у нашихъ-же таки людей у Галычѣни, то шляхта, чы панство все такѣ керуе, абы тилькы панамъ було добре, а мужыкѣ нехай живе якѣ собака, въ злыдняхъ та въ темряви, нехай тилькы працюе на всихъ та платыть податкы. Такѣ завжди було и буде, поки будутъ правыты людомъ цари, шляхта, панство, купци та деяки богачи.

Треба, щобѣ людѣ самѣ собою управлявся, то тоди тилькы й може йому буты добре. Бо чого жѣ намъ сподиватыся доброго видѣ царя та уряду: та хіба жѣ царѣ самѣ не панѣ, не купецѣ, не фабрыкантѣ? Адже и винѣ мавѣ за паницы-

ны крипакивъ, що звалыся казенными людьмы. И щожъ хыба винъ хочъ своимъ людямъ давъ справедливу волю? а панъ винъ наибильшый зъ у-сихъ панивъ, мае винъ, не здывуйтеса, 11 миллионивъ десятигнъ земли. А пры тому хыба винъ мало мае усякихъ фабрыкъ? Може гадаете, що по його фабрыкамъ добре жыты робитныкамъ? Пидить побачте, якъ я бачивъ, то може ще й гирше якъ у деякихъ панивъ. И чого мы могли сподиватися, видъ наибильшого пана, видъ наибильшого фабрыканта? Такъ ось и выходить, що мы ни на кого не можемо покладатися, ни на царя, ни на панивъ — а едѣне тилькы на себе самыхъ.

Тай того ще мало. Не досыть цареви того, що винъ мае сылу насъ рабуваты, скилькы захоче, а винъ ще черезъ свои дурныци та выгадки наро-бывъ таку сылу долгивъ (боргивъ), якихъ певне зъ роду не сплатить; заразы самого проценту урядъ царскый сплачуе по трыста миллионивъ карбованцивъ що року рижнымъ богачамъ у себе въ Росіи й за кордоном.

Не легко то розказаты, але знаете що то таке довгъ державный? Це колысь царъ загадавъ своимъ урядовцямъ позычыты грошей, бо не було на що провадыты вѣйну, та рижни выгадки опла-чуваты. Якъ загадавъ той позычылы по рижныхъ богачахъ, а теперь, знаете, скилькы того долгу лежыть на нашихъ головахъ? Аж страшно сказа-ты: дви тысячи симсотъ миллионивъ (2.700,000.000) карбованцивъ. Це стилькы грошой що и вченому не легко напысаты, а зрозумиты ще важче. Ягъ

бы казна що року все, що здыра зъ людей, виддала позычальныкамъ, то тоди за два роки начысто не сплатыла бъ.

Такымъ чыномъ, мы люде прости, що ни копійкы зъ тыхъ грошей николы не бачылы и не позычалы, циле життя есьмо до в ж н ы к а м ы и що року зъ кожнои родыны слыве 15 карбованцивъ повинни даваты, абы тилькы процентъ за царськи довгы заплатыты нашою кривавою копійкою.

И то такъ буде безъ кинця! за царськи та рижни дурныци будемо и мы и диты и внукуы наши, выплачуваты.

— А скажить, спытався Иванъ, чы багато буде грошей, отыхъ долгивъ, такъ якъ бы ихъ на власни очи побачыты?

— Чы багато? А ось я учора дома навмысне такой рахунокъ робывъ. Якъ бы оци вси гроши 2.700 миліонивъ зибраты срибнымы карбованцямы, то якъ вы гадаете, скильки то все буде важыты? У мене въ кныжци запысано, що тысяча срибныхъ карбованцивъ важыть 1 пудъ и 11 хунтивъ — отъ я порахувавъ скильки то вси гроши будутъ важыты и у мене выйшла така вага, що страшно й подуматы: тры миліоны чотырыста пятдесятъ тысячивъ (3,450.000) пудивъ срибла! Якъ бы зибраты ти гроши у вагоны зализныци по 500 пудивъ у коженъ вагонъ, то треба було-бъ на то 6900 вагонивъ, а якъ бы ти вагоны поставыты у рядокъ одынъ за другимъ, то простяглыся-бъ воны на 41 верству. Ось теперъ тилькы можно й зрозумиты, якій то довгъ казны, що мы сплачуемо.

— Боже мылосердний, мини-бѣ того и у ви
сни не прыснлося бѣ, скрыкнувѣ Тарасѣ. Одначе
кому жѣ сплачують ти 300 миліонивѣ карбован-
цивѣ проценту, що вы казалы? Чы е на свити таки
богачи, щобѣ позычылы цареви стилькы грошей?

А дядько Дмитро одповидає:

— Звычайно одного такого дукаря немає на
свити, але йому позычылы уси багачи зи своихѣ
та чужыхѣ краивѣ. А то такимѣ чыномѣ робыть-
ся: царѣ каже наробыты паперовыхѣ грошей, тиль-
кы не такихѣ, якѣ ото по людямѣ ходять, а ин-
шихѣ велыкихѣ лыстивѣ, на якихѣ напысано
„Заємѣ казны“. Коштуватиме такый лысть 100
карбованцивѣ, а то е и дорогши, хочѣ сама казна
може копійку за нього заплатыла. Теперѣ-же хто
купыть той паперѣ за гроши, то казна тому вы-
плачує що року 4 карбованци проценту.

А купують ти лысты купци, панство, уря-
довци та инши дукари и розуміється ничого не ро-
блять, сыдять соби та дистають що року видѣ
уряду процентѣ гришмы зѣ тыхѣ грошей, що урядѣ
зѣ насѣ мужыкивѣ здырає.

Такимѣ чыномѣ мы бидни збогачаємо нашою
тяжкою працею всихѣ ледачыхѣ дукариивѣ и не
тилькы своихѣ але ще й закордонныхѣ.

— Богѣ вамѣ заплатыть, дядьку Дмитре, за
правдыве слово! озвався Павло, що довго та пиль-
но слухавѣ цю розмову. Теперѣ я усе розумію.
А скажить тилькы, будь ласка, чы справедливо я
гадаю, що урядови багато грошей коштують вій-
сько та москали?

— Пята частына цілого доходу, каже дядько Дмытро, — майже 400 міліонів карбованців на рік. Ой москалі, москалі, скільки то вы хліба нашого з'їдаєте, а чымъ то намъ за те дякуете? Мало було цареві дерты податкы зъ людей, выгадавъ ще одно найгірше здырство; набиръ війсковый. Це вже не гроши з насъ беруть, а податокъ цей платиться тиломъ та кровію мужычымы; мало цареві грошей нашихъ, треба йому ще нашихъ сынівъ та нашихъ братівъ. Маю и я ридного брата у війську. Ранійше то добрый бувъ парубокъ, а теперъ а ни прыступу до нього. Псуе людей війскова служба, зъ війсковымы начальныкамы. Трымають москалівъ у казармахъ, щобъ вони и людей не бачылы, щобъ и серце у нихъ зачерствило, за те жъ якъ выпустять ихъ звидты, то вони и батька ридного та матиръ власну ладни не шануваты. Де жъ пакъ, „я, каже, москаль, царський слуга, я мушу голову за царя покласты, а ты мужыкъ, дурный“. Схаменыся жъ, ты царський слуга, звирю ты дыкый! Чыжъ то забувъ, хто батько твій ридный! Тяжко згадаты, що начальныкы та москалі такъ уміють зипсовати брата нашого у війську, що у нимъ не знайдешъ ани же, ничого людського! Таки иноди вертаються зъ москалівъ, що якъ бы йому його начальство велило, то винъ и ридного батька, и матиръ ридну замордувавъ би, и рука йому не здригнулабъ. Тяжко, сумно, на серці стане якъ згадаешъ, що отакъ сами себе обдыраемо и все те тилькы за для того,

щобъ дитей нашихъ та добро наше, нашимъ най-
гиршымъ ворогамъ повіддаваты!

Помовчавъ трохи дядько Дмитро, але не мигъ
здержатися. — А куды вы гадаете дивають решту
грошей? А ото заразъ після царя та війська, над-
литає циле дрибне хыже птаство тай розносять
награбоване добро. Зо тры миліоны розхватують
соби на жалування рижни велики паны: сенаторы,
министры, та инши дармоиды. Потимъ чотыри
миліоны карбованцивъ иде на посливъ закордон-
ныхъ, що ихъ царь до иныхъ краивъ высилає.
Ажъ 65 миліонивъ иде на жалування губернато-
рамъ, начальнымъ повитовымъ та иншимъ, 50
миліонивъ коштують суды, по якихъ простому
людови хочъ и не шукай правды; 43 миліонивъ иде
на школы гимназій та университеты, це таки велики
школы, що є у Києви та у Харькови, та по ин-
шихъ великихъ городахъ, де тилькы купци та
панство учать своихъ сынивъ, бо тамъ умысне
треба дорого платыты, абы мужыкы бидни учыты-
ся не могли, абы завжде жылы у темноти. Тай то,
якъ тамъ ище учать? Боже змылуй ся! Дали 116
миліонивъ карбованцивъ иде на морське військо,
та на корабли. 25 миліонивъ выплачують пенсін
старымъ урядовцямъ, генераламъ та ихнимъ удо-
вамъ, та иншимъ слугамъ царськымъ, бо у царя
за паньську службу платять, за мужычу — то
инша ричъ! видно, якъ выплачують старымъ
москалямъ, що після службы ни на що не здатни:
— по 10 копіекъ на день имъ призначено.

Отъ такъ, якъ бачыте: царь, урядовци та панство хозяйнують нашымы гришмы. Идять, пьютъ, учать своихъ сынивъ, будують велыки камяницы та будынки, и все роблять, що тилькы самы захочуть; на всьому нашому добри, якъ на своему власному хозяйнують.

— А певно, якъ на власному, каже Павло. А скажить мени одначе, скільки тежъ для простого люду иде зъ тыхъ усихъ грошей?

— Для простого люду? а то звидкы? Мужыка дило платыты, а пытаты де марнують його гроши винъ не мае права. Нехай радіе тому що берутъ у нього гроши, що за ныхъ царь и дукари, купци та офицеры идять, пьютъ та гуляють, скільки имъ подобається.

— Ну, а може хочъ що небудь на нашу долю выпадае? спытався Тарась.

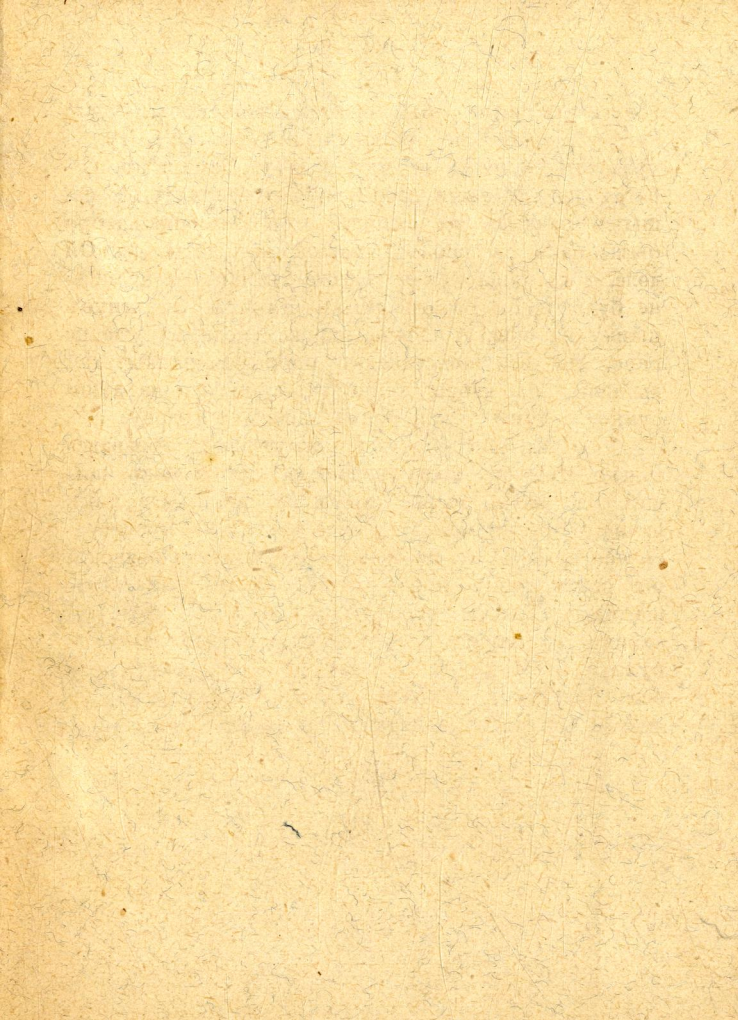
— Що небудь! скрыкнувъ дядько Дмытро. А то хыба тилькы оти 2 миліоны карбованцивъ на школы людови. Що-ж, хыба якъ багато! На царя 16 миліонивъ, а на наши школы 2 миліоны! Та це-жъ хыба тилькы на смихъ! Та й сами жъ знаете скільки та чому учать по цихъ школахъ! А цього имъ тилькы й треба, бо не дай имъ боже якъ бы мужыкъ добре вивчывся та захотивъ жити власнымъ розумомъ!

Вси слухалы дядька Дмытра, ниhto й слова не вымовывъ. — Такъ-то, панове, провадывъ дали дядько Дмытро. Працюемо циле житя, хвылыны одніей не маемо одиночынку. Плачешъ у биди, ночи не досыпаешъ, шматка хлиба не доидаешъ, а

Все те для чого? абы податкы заплачаты. А для кого? за що? За гроши наши царь пье, гуляе, урядовци та паны на ихъ живутъ, купци зъ ихъ багатіють; за наши гроши військо держать зъ нашихъ бративъ та сынивъ, абы за наше добро быты насъ, та кровью нашою напуваты ся! Ой доле, доле наша тяжка! Невже ты николи кращою не будешъ?!... Вставъ дядько Дмитро, натягнувъ шапку на очы. А щожъ, панове, ходимъ; уже не рано. Мы вси повставалы, побрали шапки тай вийшли. На двори темно та сумно, и на души сумно, и думы тяжки роємъ засили у голову.

— Та чого бо вы посмутнили, обиззався дядько Дмитро, колы видійшли трохи видъ чайнои. Зле намъ, бо зле жыты на свити; але такъ вично буты не може: прыйде часъ, колы проснетъся нашъ людъ, та розжене усихъ тыхъ пьявокъ, що ссуть нашу кровъ; тай будуть люде житы щасливо. Тилькы треба, щобъ не було тоди дукаревъ та панивъ межи нами, бо завжди такъ було и буде, що хто багатый и має силу, той видъ податки вильный, а всю биду завжди звалює на убогихъ. Памятайте то добре!

0,96 (1986)
МР 6006

9.558

БІБЛІОТЕКА
КОВОГО ТОВ. ІМ ШЕВЧЕНКА.

6114

/2

П.Вигань